

KONGELIG RESOLUSJON

Klima- og miljødepartementet
Statsråd: Sveinung Rotevatn

Ref.nr.:
Saksnr.: 13/4640
Dato: 27. mars 2020

Verneplan for Nordre Tyrifjorden og Storelva - Økologisk kompensasjon

1 Forslag

Klima- og miljødepartementet legger med dette frem forslag om å:

Opprette **Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat** (11 191 dekar) i Ringerike og Hole kommuner. Dette foreslåtte naturreservatet omfatter:

- de eksisterende naturreservatene: Lamyra naturreservat, (Ringerike kommune), Juveren naturreservat, (Ringerike kommune), Synneren naturreservat, (Ringerike kommune), Karlsrudtangen naturreservat, (Ringerike kommune), Averøya naturreservat, (Ringerike og Hole kommuner). (til sammen 3227 dekar eksisterende naturreservater).
- det foreslåtte Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat som opprinnelig var en del av Verneplan for Tyrifjorden vedtatt 22. juni 2018, men der dette området ble tatt ut i påvente av planarbeidet med Ringeriksbanen og E 16 (7255 dekar)
- areal til økologisk kompensasjon for tap av naturmangfold ved utbygging av Ringeriksbanen og E16 (709 dekar).

Verneforslaget omfatter til sammen totalt 11 191 dekar, hvorav ca 2618 er landareal og 8573 dekar er vann. Av de totalt 11 191 dekar er 7964 dekar nytt vern, hvorav 709 dekar er kompensasjon for tapte naturverdier som følge av utbyggingen av Ringeriksbanen og E16. Foreslått nytt verneareal er privat eid og eid av Opplysningsvesenets Fond.

Avgrensingen av det som har vært Synneren naturreservat endres samtidig for å ta ut et mindre areal på 3 dekar som vil komme i direkte konflikt med traseen for ny E16 og Ringeriksbanen.

Fylkesmannen har tidligere gjort vurderinger av hvor mye areal det er behov for til økologisk kompensasjon og kommet til at behovet er 1119 dekar nytt verneareal dersom alternativ A med lang bro velges for kryssing av Mælingen og 1252 dekar dersom alternativ B med bro og fylling velges. Det var imidlertid ikke mulig å finne så mye areal egnet for vern og de 709 dekar til økologisk kompensasjon er de samme uavhengig av hvilket alternativ A eller B som velges for kryssing av Mælingen.

1.1 Bakgrunn

1.1.1 Sammenhengen med utbygging av Ringeriksbanen og E16 Skaret-Hønefoss

Med utgangspunkt i St. prp. nr. 1 (2006-2007) Miljøverndepartementet, ba daværende Direktoratet for Naturforvaltning i 2007 daværende Fylkesmannen i Buskerud å utarbeide en verneplan for våtmarksområder og hekkelokaliteter for sjøfugl og andre vannfugler i Tyrifjorden. Som oppfølging av dette arbeidet ble 13 våtmarksområder vernet i statsråd 22. juni 2018. I den opprinnelige verneplanen var det også foreslått å verne Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat. Dette området ble utsatt for å sees i sammenheng med saken om ny E16 og ny Ringeriksbane, da traséen for dette prosjektet overlappet med det foreslått verneområdet.

Traséen for fellesprosjektet for ny E16 og Ringeriksbanen ble avklart våren 2016. Hensynet til landbruk, kulturlandskap og kulturminner samt økonomi veide tyngre enn hensynet til internasjonalt viktige våtmarksverdier og landskap da traseen ble fastsatt. Traseen krysser for det første igjennom Synneren naturreservat hvor deler av verneområdet derfor må oppheves, og overlapper altså også med det foreslåtte Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat. Videre berører traséen også utenfor verneområdene et elveslettelandskap av internasjonal verdi og som det bare finnes ett tilsvarende av i Sør-Norge. Dette ga behov for avbøtende og kompensierende tiltak for naturmangfold og landskapsverdier. Føringer om arbeid med økologisk kompensasjon ble formidlet i brev av 28.04.2016 fra Samferdselsdepartementet til Jernbaneverket der det ble det opplyst "Etter drøftinger i regjeringen har Samferdselsdepartementet i samråd med Kommunal- og moderniseringsdepartementet besluttet at alternativ 4f, Helgelandsmolinja, skal legges til grunn for den videre planleggingen av Ringeriksbanen og E16 på strekningen Bymoen-Styggedalen. I planarbeidet skal det legges vekt på å finne relevante avbøtende og kompensierende tiltak, med særlig vekt på naturmangfold, flomsikring og jordvern/jordbruk."

Klima- og miljødepartementet ga deretter i brev av 12.12.2016 Miljødirektoratet i oppdrag å iverksette verneplanprosess etter naturmangfoldloven for å legge til rette for vern av kompensasjonsarealer. Miljødirektoratet ga i brev av 23.1.2017 Fylkesmannen i oppdrag å gjennomføre verneplanprosess for å kunne verne relevant økologisk kompensasjonsareal som følge av utbygging av Ringeriksbanen og E16. Målet var at det ikke skal være et netto tap av naturmangfold som følge av utbyggingen.

1.1.2 Økologisk kompensasjon

Økologisk kompensasjon betyr at det gjennomføres restaurering og/eller beskyttelse av natur som erstatning for at naturmangfold blir negativt påvirket eller går tapt som følge av menneskelig inngrep, f.eks. byggeprosjekter. Før økologisk kompensasjon vurderes, skal tiltakshaver gjøre det som er mulig for å forhindre negative konsekvenser for naturmangfoldet. Det forutsettes at det såkalte tiltakshierarkiet blir fulgt: Kompensasjon skal være en siste utvei, etter at man har gjort det som er mulig for å unngå, avbøte og restaurere påvirkede naturområder. Kompensasjonstiltak gjennomføres oftest ved at erstatningsarealer vernes og eventuelt forbedres (restaureres). For å kunne godkjennes som økologisk kompensasjon må potensielle erstatningsarealer tilfredsstillende visse kriterier.

Den økologiske kompensasjonen det legges opp til i dette verneforslaget, er begrunnet i valg av trase for ny firefelts E16 og jernbanestrekning Sandvika-Hønefoss, se kap 1.1.1.

Da oppdraget om å sette i gang en verneprosess med økologisk kompensasjon ble gitt i 2016 var overordnede prinsipper for økologisk kompensasjon gjengitt i Naturmangfoldmeldingen (Meld.St. 14 2015-2016) og i Nasjonal Transportplan 2018-2029 (Meld. St. 33 (2016 – 2017)). Både Fylkesmannen og Fellesprosjektet uttrykte behov for ytterligere føringene. Dette ble gitt i et brev fra Klima- og miljødepartementet til Fellesprosjektet ved Bane NOR 4 juni 2017. Departementet utdypet og konkretiserte her de kravene man mente vil føre til en tilfredsstillende økologisk kompensasjon, og som burde legges til grunn for det videre arbeidet. Disse føringene kom i tillegg til brev av 2. juni 2016 og oppdragsbrev til Miljødirektoratet 8. mars 2016 og 12. desember 2016. Disse føringene er brukt av Fylkesmannen i utredningene om økologisk kompensasjon som ligger til grunn for dette forslaget til verneplan.

Som del av verneplanprosessen har daværende Fylkesmann i Buskerud beregnet kompensasjonsbehovene ut fra de ovennevnte føringene og anbefalingene. Fylkesmannen har kommet til at behovet er 1119 dekar nytt verneareal dersom alternativ A med lang bro velges for kryssing av Mælingen og 1452 dekar dersom alternativ B med bro og fylling velges. Det var imidlertid ikke mulig å finne egnet areal for vern i et så stort omfang i dette området. Fylkesmannen har totalt identifisert og foreslått 766 dekar areal som er aktuelt for økologisk kompensasjon. Fylkesmannens foreslåtte omfang av økologisk kompensasjon er derfor uavhengig av hvilket alternativ A eller B som velges for kryssing av Mælingen.

Fellesprosjektet Ringeriksbanen og E16 (FRE16; utbygger på vegne av BaneNor og Statens vegvesen) fikk som del av arbeidet med prosjektet i oppdrag å utarbeide en kompensasjonsplan, hvor Fylkesmannen har bidratt inn i deler av dette arbeidet. Verneplanen som foreligger bygger så langt som mulig på tiltakets konsekvensutredning og kompensasjonsplanens faglige grunnlag. Samtidig har Fylkesmannen gjort selvstendige vurderinger av hvor mye areal det var behov for til økologisk kompensasjon.

De fleste av de foreslåtte kompensasjonsarealene grenser inn til det tidligere foreslåtte Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat (unntaket er delområdet Helvetesmyra). Disse arealene vil inngå i et samlet verneområde; Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat. Kompensasjonsarealene vil bidra til å redusere de negative påvirkningene som utbyggingen har på naturmangfoldet i dette våtmarksområdet. Det er et prinsipp i økologisk kompensasjon at kompensasjonsarealer skal finnes i nærhet til der tapet skjer. I dette prosjektet er det særlig viktig på grunn av de spesielt rike naturverdiene som finnes her. Ulempen er imidlertid at enkelte av arealene som foreslås vernet ligger så tett inntil vei og bane at de kan bli negativt påvirket under utbyggingen og senere drift, og at naturverdiene dermed kan bli forringet.

Vern av de foreslåtte kompensasjonsarealene er med på å redusere de negative effektene på naturmangfoldet på grunn av utbyggingen av jernbane og vei. Opprettelse av de foreslåtte verneområdene i sin helhet vil samtidig bidra til å sikre et nettverk av viktige leveområder for naturmangfoldet i våtmarksystemet. I denne verneplanen er verneverdiene knyttet til våtmarker og kroksjøer i ulike stadier.

Opprettelse av de foreslåtte verneområdene bidrar til å sikre viktig naturmangfold på Storelvas elveslette, herunder områder med rødlista naturtyper, samt at de foreslåtte kompensasjonsarealene som inngår i verneforslaget vil redusere de negative effektene på naturmangfoldet som følge av utbygging av vei og jernbane på Ringerike. Ved å verne disse naturområdene mot ulike typer inngrep, gir dette et viktig bidrag for å redusere de negative effektene på naturmangfoldet som

følge av utbyggingen. Verneområdene gir også et positivt bidrag til det nasjonale og internasjonale målet om å stanse tapet av naturmangfold, jf. naturmangfoldloven § 33 bokstav a, b og c.

1.1.3 Forholdet til Ramsarkonvensjonen – den internasjonale våtmarkskonvensjonen

Den internasjonale våtmarkskonvensjonen, kalt Ramsarkonvensjonen, er en global avtale med mål å bidra til bevaring og fornuftig bruk av våtmarker. Norge er blant 169 land som har ratifisert konvensjonen. En av Ramsarkonvensjonens hovedmålsettinger er å etablere et globalt nettverk av Ramsarområder som dekker de mest verdifulle områdene internasjonalt innenfor samtlige våtmarkstyper. Ett sett kriterier er fastsatt for å identifisere slike områder. Områdene skal utgjøre et representativt, sjeldent eller unikt våtmarksområde, eller utgjøre leveområde for truede arter i hele eller deler av deres livssyklus. Det enkelte medlemsland er pålagt å sikre at den økologiske funksjonen hos områder på Ramsarlisten ikke ødelegges eller blir dårligere.

Synneren naturreservat er del av Ramsarområdet Nordre Tyrifjorden, som ble innmeldt til Ramsarkonvensjonen og godkjent som internasjonalt viktig våtmarksområde i 1996. I juli 2015 ble det gjennomført en såkalt Ramsar Advisory Mission der representanter for Ramsarkonvensjonens sekretariat kom på befaring og ga råd om hvordan man burde gå fram for å ivareta Ramsarområdet og de internasjonale våtmarksverdiene best mulig ved en eventuell utbygging av E16 og Ringeriksbanen.

Norge er folkerettslig forpliktet til å følge opp Ramsarkonvensjonen. I dette tilfellet er artikkel 2.5 og 4.2 i konvensjonen relevante.

Artikkel 2.5 fastsetter:

Enhver Kontraherende Part skal ha rett til å føye til listen ytterligere våtmarksområder beliggende innenfor dens territorium, til å utvide grensene for de våtmarksområder som den allerede har oppført i listen, eller, på grunn av presserende nasjonale interesser, å fjerne helt eller innsnevre grensene for våtmarksområder som det allerede har oppført i listen, og skal på tidligst mulig tidspunkt underrette den organisasjon eller regjering som er ansvarlig for de løpende sekretariatsplikter som er regnet opp i Artikkel 8, om enhver slik endring.

(departementets understreking)

Artikkel 4.2 fastsetter:

Når en Kontraherende Part på grunn av presserende nasjonale interesser fjerner eller begrenser våtmarksområder inkludert i listen bør den så langt som mulig, kompensere ethvert tap av våtmarksressurser, og spesielt bør vedkommende Part skape nye naturreservater for vannfugl og verne en tilstrekkelig del av de opprinnelige tilholdssteder, enten i det samme område eller annetsteds.

Rapporten fra Ramsar Advisory Mission uttaler følgende om disse bestemmelsene knyttet til saken her:

"13.1- The Ramsar Convention anticipates that, in certain exceptionally rare circumstances, a Contracting Party may be legally justified in proceeding with a development that causes an irrevocable loss of habitat or deterioration of the values represented by a Ramsar Site to the extent that the boundaries of the designated area ought to be re-drawn (or even that the whole site may need to be de-listed).

13.2- According to Article 2.5 of the Convention this is only allowable where it can be demonstrated that the deletion or restriction of the boundaries of the Site is necessary in the Party's "urgent national interests". Guidance on these issues has been adopted by the

Conference of Parties, notably in Resolution VIII.20 (2002); and much has been written by legal advisers and others on interpretation of the concepts.

13.3- It is difficult to satisfy the test in Article 2.5, and it is a grave matter (in which the whole international community takes an interest) to consider restricting the boundaries of a site of globally-recognised importance. In Ramsar's 44 year history and with over 2,200 listed Sites, the whole process of formally justifying and proceeding with a boundary change according to the terms of Article 2.5 has only been fully followed on two occasions.

13.5- We are concerned to note that the Helgelandsmoen route option, discussed in chapter 9 above, would appear to involve some land-take from the Synneren part of the Ramsar Site and formal rescinding of the protection applied to this area by the Nature Diversity Act; so it would seem that if this option were to be selected, the Ramsar Article 2.5 process would need to be invoked in respect of that area.

13.6- Any case that becomes justified under Article 2.5 creates a liability for provision of habitat compensation under Article 4.2. (This is assumed to be ecologically feasible: where there are doubts on this score, the situation is more complicated). Some of the principles and guidance relating to this are discussed in chapter 7 above."

1.2 Begrunnelse for verneforslaget

Formålet med vernet av *Nordre Tyriffjorden og Storelva naturreservat* er å bidra til å bevare truet, sjelden og sårbar natur i form av et stort våtmarksområde med unike naturtyper med stor økologisk betydning for plante- og dyreliv og med spesielle naturformasjoner knyttet til elveløpene.

Verneforslaget bidrar til å oppfylle nasjonale mål og internasjonale forpliktelser, (jf. naturmangfoldloven § 46 første ledd) i:

- Meld. St.14 (2015-2016) Natur for livet. Norsk handlingsplan for naturmangfold
- Stortingsproposisjon 1 S (2019-2020) for Klima- og miljødepartementet
- Konvensjon om biologisk mangfold (CBD)
- Ramsarkonvensjonen
- Bernkonvensjonen

Det foreslåtte vernet vil bidra til å nå nasjonale mål om at "*et representativt utvalg av norsk natur skal vernes for kommende generasjoner og at ingen arter eller naturtyper skal utryddes, og utviklingen til truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres*", jf. Prop.1 S (2019-2020). Det vil også bidra til å nå Aichi-mål 11 under konvensjonen om biologisk mangfold om vern av landareal, spesielt av områder som er særlig viktig for biologisk mangfold og økosystemtjenester. Det foreslåtte vernet bidrar videre til å oppfylle Biodiversitetskonvensjonens artikkel 8 om et sammenhengende verneområdenettverk, jf. også naturmangfoldloven § 33 bokstav g.

Vern av områder etter naturmangfoldloven benyttes for å ta vare på de aller mest verdifulle naturområdene i et langsiktig perspektiv. Verneområdene skal bidra til å sikre et representativt utvalg av norsk natur og sikre langsiktig og effektiv bevaring av leveområder for et stort antall truede arter som har risiko for å dø ut.

Vern etter naturmangfoldloven er det mest hensiktsmessige sektorovergripende virkemiddelet for å sikre verneverdiene i området på lang sikt. Vern etter naturmangfoldloven gir en sterkere beskyttelse av naturverdiene enn den beskyttelsen området har etter plan- og bygningsloven. Gjennom plan- og bygningsloven vil det i større grad kunne gis tillatelser til tekniske inngrep som hver for seg kan være små, men som samlet sett og over tid kan forringe naturverdiene. Vern

etter naturmangfoldloven vil gi området langsiktig og god beskyttelse mot oppdeling av leveområdene til planter og dyr samt adgang til virkemidler for skjøtsel og overvåking av naturtilstanden i området.

Vern av områdene vil samlet bidra til langsiktig og effektiv bevaring av levested for et stort antall truede arter, og dermed *reduere den samlede belastningen* på arter som har risiko for å dø ut. Tiltak som isolert sett vurderes å ha liten betydning for verneformålet, kan i sum og over tid medvirke til at verneverdiene forringes. For enkelte aktiviteter vil det derfor i tråd med prinsippene om *samlet belastning* være restriksjoner, slik at naturverdiene får en økt beskyttelse. Dette er også i tråd med prinsippene om *miljøforsvarlige teknikker og lokalisering*, samt *miljøforringelser* betaler der hvor det ut fra hensynet til verneverdiene er fastsatt bestemmelser om bl.a. ferdsel og infrastrukturtiltak. Ut fra dagens kunnskap om arter og naturtyper i områdene vil de aktivitetene som i henhold til verneforskriftene kan videreføres, med liten grad av sannsynlighet ha vesentlig negativ innvirkning på disse artene, naturtypene og landskapselementene.

1.3 Hjemmelsgrunnlag

Områdene foreslås vernet som naturreservat i medhold av naturmangfoldloven § 34, § 37 og § 62. Vilkåret for å kunne opprette et naturreservat etter naturmangfoldloven § 37 er at arealet enten inneholder truet, sjelden eller sårbar natur, representerer en bestemt naturtype, på annen måte har særlig betydning for biologisk mangfold, utgjør en spesiell geologisk forekomst eller har særskilt naturvitenskaplig verdi.

De foreslåtte naturreservatene vil bidra til bevaringsmålene i naturmangfoldloven § 33, blant annet bokstavene a (*variasjonsbredden av naturtyper og landskap*), b (*arter og genetisk mangfold*), c (*truet natur og økologiske funksjonsområder for prioriterte arter*), e (*områder med særskilte naturhistoriske verdier*), g (*økologiske og landskapsmessige sammenhenger nasjonalt og internasjonalt*), h (*referanseområder for å følge utviklingen i naturen*).

1.4 Verneverdier

Området som tilrås vernet har store og viktige naturverdier, med forekomst av en rekke sjeldne og truede arter og naturtyper.

Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat har spesielle naturverdier i form av et stort, sammenhengende deltaområde til elvene Storelva og Sogna, et stort meanderende parti av Storelva med flere kroksjøer og flømdammer i ulike utviklingsstadier, gammel lausvask og barskog med sårbare og truede plante- og dyrearter, store, grunne våtmarker som viktige trekk- og overvintringsområder for våtmarksfugler, og Lamyra som gjengrodd kroksjø med ekstremrik myr med mange sjeldne og truede planter.

Det foreslåtte verneområdet bidrar også til å sikre sammenbindingsarealer mellom de ulike delene av våtmarkssystemet på Storelvas elveslette, som f.eks. åpen mark (beitemark) og skog. Kantsoner med vegetasjon langs vassdrag er spesielt viktige økologiske funksjonsområder og buffer mot forstyrrelser. Gode kantsoner vil redusere næringsavrenning fra dyrka mark og redusere erosjon i elvekanten. Noen av arealene i verneforslaget vil gjennom restaurering / skjøtsel få bedret økologisk tilstand sammenlignet med dagens situasjon, og dette er vektlagt ved valg av områder som nå foreslås for vern.

Kunnskapsgrunnlaget om naturmangfoldet i verneforslaget er innhentet gjennom flere ulike kilder, herunder registreringer som er gjennomført som en del av kompensasjonsarbeidet i regi av FRE16, samt registreringer som er gjort i forbindelse med arbeidet med verneplan for Tyrifjorden og registreringer gjort av Norsk ornitologisk forening.

Samlet sett vil vernet føre til en positiv utvikling for økosystemene, naturtypene og artene i disse områdene, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Klima- og miljødepartementet anser at kunnskapsgrunnlaget er i tråd med kravet i naturmangfoldloven § 8. Klima- og miljødepartementet har ut fra en føre-var-tilnærming i verneforslaget vektlagt muligheten for flere påvirkninger av samme slag, eller en kombinasjon av flere ulike påvirkningsfaktorer (samlet belastning). Det foreligger ellers etter Klima- og miljødepartementet oppfatning tilstrekkelig kunnskap om naturmangfoldet, påvirkningsfaktorer og effekten av vernet. Føre-var-prinsippet tillegges derfor ikke ytterligere vekt i denne saken.

1.5 Påvirkningsfaktorer og trusler mot verneverdiene

De viktigste påvirkningsfaktorene på verneverdiene i det foreslåtte verneområdet er infrastrukturtiltak, utbygging, nydyrking og skogbruk.

1.6 Andre samfunnsinteresser som kan påvirkes av verneforslaget

1.6.1 Jordbruk

Verneforslagene ligger i et område med viktige jordbruksarealer og stor landbruksaktivitet, men de eneste arealene med dyrket mark som ligger inne i verneplanen er to små flomutsatte arealer der det tidvis høstes noe gras. Disse utgjør til sammen cirka 20 dekar.

Mange av kompensasjonsarealene i tilrådingen er dyrkbare, og kunne også vært aktuelle som kompensasjonsareal for tapt jordbruksareal. I dette tilfellet er det vurdert slik at behovet for arealer til økologisk kompensasjon er prioritert høyere pga av særlige store verdier og/eller potensialet i disse områdene. Det antas dessuten å være enklere å finne arealer til kompensasjon for dyrket mark andre steder.

Beite er generelt tillatt. Samarbeide mellom forvaltningsmyndighet og grunneiere om å etablere og drifte beite i naturreservater med våtmark kan bidra til å skape fuktenger med rikt naturmangfold.

1.6.2 Skogbruk

Skog dekker om lag 550 dekar av de foreslåtte kompensasjonsarealene. Det er stor variasjon i skogtyper, fra granskog eller blandingsskog til kalkfuruskog, edelløvskog og fukt-/sumpskog. Det har vært en viss skogsdrift i de fleste områdene, fra tømmerdrift til uttak av ved eller biobrensel, men departementet legger til grunn at områdene kun har begrenset skogbruksmessig betydning. Deler av skogområdene er eid av Opplysningsvesenets fond, og deler er privateid.

1.6.3 Friluftsliv og rekreasjon

Områdene langs vannkanten av Storelva og kroksjøene blir noe benyttet til friluftsliv og rekreasjon, men det finnes ikke et sammenhengende stisystem med unntak av på Mosmoen/Lamyra, der pilegrimsleden passerer. Det er ellers lite tilrettelegging. Det foregår noe fiske fra land og noe fugletitting. Organisert friluftslivsaktivitet i noen særlig grad er ikke kjent, men enkelte av skogområdene brukes til orienteringsaktivitet.

Selve Storelva brukes mest som ferdselsåre, noe fiske og bading, mens elvedeltaet og Nordfjorden er spesielt populært om sommeren for bading, fritidsbåter og noe annen vannsport. Disse områdene er også svært interessante for fugletitting, spesielt om våren og høsten.

1.6.4 Bebyggelse og næringsinteresser

Det er ingen bygninger innenfor det foreslåtte verneområdet. Noen steder er det bilvei. Både Hole kommune og næringsinteresser uttrykker ønske om at det legges til rette for nye næringsarealer på Helgelandsmoen. På Mosmyra foregår det uttak av torv og igjenfylling av masser med tanke på etterfølgende nydanning av dyrka mark. Det er registrert grus og pukkeforekomster innenfor det foreslåtte verneområdet, men ikke andre mineralforekomster.

1.6.5 Energiforsyning

Det er kraftlinjer og nedgravd kabler innenfor flere av de foreslåtte områdene.

1.6.6 Flomdemping

Verneforslaget styrker våtmarksystemets flomdempende egenskaper ved å bevare eller restaurere arealer som ellers står i fare for omdisponering til annen bruk.

2 SAMFUNNSNYTTE OG KONSEKVENSER AV VERNEFORSLAGET

2.1 Samfunnsnyttene av verneforslaget

Ivaretagelse av naturmangfoldet og bærekraftig forvaltning er av stor betydning for friluftsliv som er viktig i et folkehelseperspektiv, rekreasjon og utvikling av bærekraftig, naturbasert reiseliv. Våtmark har verdi om rensesystem, flomdemper, karbonlager og levested for et stort antall arter som ikke finnes ellers i landskapet. Naturmangfold har også en egenverdi som Norge både er nasjonalt og internasjonalt forpliktet til å ta vare på. Gjennomføring av verneforslaget vil derfor ha positiv samfunnsmessig betydning, og bidra til å oppfylle Stortingets vedtak i stortingsmeldingen Natur for livet (Meld. St. 14 (2015-2016)).

Deler av verneplanen er en oppfølging av regjeringens vedtak om å bygge ny E16 og jernbane mellom Sandvika og Hønefoss, se kap. 1.1. Som en del av denne beslutningen ble det også vedtatt at tapt natur skulle kompenseres gjennom bruk av økologisk kompensasjon, se kap. 1.4. Nytteverdien av verneforslaget er knyttet til å sikre natur som ikke har en synlig pengeverdi, men som bidrar til å oppnå nasjonale mål for naturmangfold og tillegges stor verdi politisk og i opinionen. Vern av de foreslåtte kompensasjonsarealene vil bidra til å redusere tapet av natur i forbindelse med utbyggingen av vei og jernbane.

2.2 Samfunnsmessige konsekvenser av verneforslaget

Vern av områder etter naturmangfoldloven er å anse som varige tiltak som på ulike måter vil påvirke ulike samfunnsområder. Ettersom området som her vernes er under 250 km², faller det ikke inn under kravene til utarbeidelse av konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven og tilhørende forskrift. Kartlegginger ble likevel gjennomført, både som forberedelse til økologisk kompensasjon, i prosessen med verneplanen og i forbindelse med konsekvensutredning av utbygging av E16 og Ringeriksbanen.

Områdene som foreslås vernet er gjennomgående små, noe som i utgangspunktet tilsier at konsekvensene for andre interesser er begrensede. Områdene er i kommunenes arealplaner i all hovedsak lagt ut som LNF-områder. I hovedsak er dagens bruk knyttet til landbruk og i begrenset grad grusuttak, og noen arealer er interessante for næringsutvikling. I verneplanprosessen er det ikke avdekket vesentlige negative samfunnsmessige konsekvenser av verneforslagene.

På bakgrunn av høringen er det gjort en konkret avveining og vurdering av nasjonale vernehensyn opp mot de ulike brukerinteressene, se kap. 8 og 9. Verneforslagene er videre justert på visse punkter for å imøtekomme og ta hensyn til ulike interesser.

Forskriftene om vern av de to naturreservatene kan ikke regulere aktivitet utenfor de gitte grensene, utover det som er gitt av naturmangfoldloven §6 og 49, og vil således ikke begrense eksisterende eller fremtidige økonomiske aktiviteter utenfor vernegrensen.

3 SAKSBEHANDLING

3.1 Forholdet til utredningsinstruksen, forvaltningsloven og saksbehandlingsreglene i naturmangfoldloven

Verneforslaget er utarbeidet i henhold til Utredningsinstruksen. I kapittel 1 begrunnes verneforslaget, hvilke tiltak for er aktuelle for å nå nasjonale og internasjonale mål om å ta vare på et utvalg av norsk natur, hva som eventuelt skjer med verneverdiene hvis vernet ikke gjennomføres og hvilke virkemidler som eventuelt kan være relevante. I kapittel 2 vurderes samfunnsnyttene og konsekvensene av verneforslaget, hvem som berøres, og hvilke tiltak som anbefales og hvorfor. I kapittel 9 omtales og vurderes de konkrete merknadene til verneforslaget fra berørte parter, myndigheter og interessegrupper. De økonomiske og administrative konsekvensene omtales i kapittel 10.

Miljøkonsekvensene av vei- og jernbaneprosjektet er utredet gjennom en konsekvensutredning og arbeidet med kompensasjon av tap av naturmangfold har tatt utgangspunkt i denne utredningen og den kompensasjonsplanen som er utarbeidet.

Gjennomføringen i henhold til rundskriv T-2/15 om saksbehandlingsregler ved områdevern etter naturmangfoldloven, forvaltningsloven og utredningsinstruksen har medført inkluderende prosesser som sikrer en vellykket gjennomføring, jf. kapittel 3.4. Verneforslaget reiser ikke prinsipielle spørsmål av en slik karakter som utredningsinstruksen legger til grunn.

Gjennom verneplanprosessen er det foretatt en avveining mellom verneinteresser og andre bruker- og samfunnsinteresser. Verneforslaget er også i størst mulig grad tilpasset de ulike brukerinteressene i området. Kravene i naturmangfoldloven § 14 er således oppfylt.

3.2 Saksgang

Det ble meldt oppstart av arbeidet med verneplanen 7.12.2017 med frist for uttalelse 15.1.2018. Fylkesmannen gjennomførte et åpent møte om oppstartsmeldingen den 12.1.2018 samt flere orienteringsmøter med Hole og Ringerike kommune. I tillegg hadde Fylkesmannen en orientering for plan- og miljøstyret i Hole kommune 29.1.2018. Fylkesmannen mottok 33 innspill på oppstartsmeldingen. Innspillene ble oppsummert og vurdert før høringsdokumentet ble

utarbeidet. Blant annet ble flere delområder tatt ut på grunn av jordvern hensyn, skogbrukshensyn og på grunn av Forsvarets bruk av arealer.

Verneplanen ble sendt på høring 3.5.2018 til alle berørte grunneiere og en rekke lokale, regionale og sentrale høringsinstanser. Fylkesmannen har gjennomført flere informasjonsmøter/orienteringer for berørte parter. Eier av delområdene Helgelandsmoen og Domoltsevja, Kjærlighetsgaven Sameie, hadde ved en misforståelse ikke blitt innkalt til de innledende møter i saken, som ble avholdt med Forsvaret som bruker av området. Det ble imidlertid avholdt møte og befaring mellom grunneier og daværende Fylkesmannen i Buskerud 18.7.2018. Grunneier hadde også, sammen med Fossen Utvikling AS møte med Klima- og miljødepartementet 7.10.2019, der de presenterte sitt syn på saken og ønsker om alternativ bruk av områdene til næringsareal.

Fylkesmannen mottok 38 merknader på verneforslaget som følge av høringsprosessen. Fylkesmannen sendte sin tilråding til Miljødirektoratet 15.08.2018. Miljødirektoratet sendte sin tilråding til Klima- og miljødepartementet 05.09.2018.

3.3 Gjeldende arealplaner og offentlige reguleringer

Arealene i forslaget er avsatt som LNF-områder i de respektive kommuners kommuneplaner med følgende unntak innenfor det foreslåtte Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat:

- Domholtevja og Helgelandsmoen er regulert til anlegg for Forsvaret.
- Helvetesmyra er regulert til klimavernsone.
- Mosmyra er avsatt til område som skal reguleres etter plan- og bygningsloven, med unntak av 100 meter nærmest Lamyra naturreservat som er LNF-område.

4 VIKTIGE ENDRINGER I VERNEPLANPROSESSEN

Etter avveining av områdets verneverdier og andre samfunnsinteresser, er det i løpet av verneplanprosessen gjort enkelte endringer i verneforskrift og avgrensning av verneområdet. Med de justeringer og tilpasninger som er foretatt, vurderes det at verneforslaget ikke har vesentlige negative effekter for andre samfunnsinteresser.

4.1 Avgrensning

Det ble gjort mange justeringer av grensene etter innspill til oppstartmeldingen. Blant annet ble flere delområder tatt ut på grunn av jordvern hensyn, skogbrukshensyn og på grunn av Forsvarets bruk av arealer. Bl.a. er verneforslaget for Loreåsen (147 daa) tatt ut av hensyn til skogbruksinteresser.

Med bakgrunn i vurdering av høringsuttalelser, er det i forslaget gjort enkelte grensejusteringer:

- Busund sandtak: 19 dekar tatt ut.
- Busundevja: 7,5 dekar lengst øst tatt ut.
- Helgelandsmoen: 48 dekar i vest tatt ut.
- Mosmyra: 12 dekar lengst vest tatt ut.

Med bakgrunn i brev fra Fylkesmannen i Oslo og Viken av 21.03.19 er det gjort en mindre grenseendring i det foreslåtte kompensasjonsarealet i Indre Synneren. I forbindelse med behandlingen av reguleringsplanen for vei og jernbane over Mælingen ble tatt opp et ønske fra grunneier på Mælingen om å flytte på gårdsveien for å få en bedre arrondering av gjenværende landbruksområder, samt en bedre løsning for felles adkomst til eiendommene. Fylkesmannen har

kommet til enighet med grunneier om å endre grensa slik at det området som blir tatt ut erstattes med et tilsvarende areal knyttet til det samme verneområdet.

Der vernegrensen følger dyrket mark er grensen flyttet tre meter unna jordekanten av hensyn til rasjonell jordbruksdrift.

Etter at Klima- og miljødepartementet fikk tilråding om verneplanen oversendt fra Miljødirektoratet, har departementet tatt ut forslaget om Bergerhaugen naturreservat (57da). Bakgrunnen er at regjeringen har vedtatt nye prinsipper for økologisk kompensasjon som sier at eventuell økologisk kompensasjon for skog skal være basert på prinsippene for frivillig vern etter forhandling med berørte private skogeiere

4.2 Verneforskriftene

Det er etter høringen foretatt noen mindre endringer i forslagene til verneforskrifter. De to punktene i forskriften som omhandlet vegetasjonsrydding langs jordekant er tatt ut fordi grensene er flyttet slik at disse arealene blir liggende utenfor verneområdet. I de spesifiserte dispensasjonsbestemmelsen er det åpne opp for mulighet til å søke dispensasjon til å bygge bro over Storelva for Ringeriksbanen og ny E16, og nødvendige tiltak i den forbindelse. Det omfatter tiltak som er nødvendige i Storelva (graving, fylling på masser for stabilisering, eventuelt piler, midlertidige anlegg).

5 OPPHEVING OG ENDRING AV TIDLIGERE VERNEVEDTAK

Forslaget innebærer at vern av 3 dekar i det eksisterende Synneren naturreservat skal oppheves. Forslaget medfører også at eksisterende Lamyra, Juveren, Synneren, Karlsrudtangen og Averøya naturreservater oppheves og inkluderes i det nye Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat.

Følgende forskrifter foreslås opphevet som følge av vernet:

1. Forskrift 21.3.1975 nr. 9 om fredning av Lamyra naturreservat, Ringerike kommune, Buskerud.
2. Forskrift 28.6.1985 nr. 1348 om fredning for Juveren naturreservat, Ringerike kommune, Buskerud.
3. Forskrift 28.6.1985 nr. 1349 om fredning for Synneren naturreservat, Ringerike kommune, Buskerud.
4. Forskrift 28.6.1985 nr. 1350 om fredning for Karlsrudtangen naturreservat, Ringerike kommune, Buskerud.
5. Forskrift 28.6.1985 nr. 1351 om fredning for Averøya naturreservat, Ringerike og Hole kommuner, Buskerud.
6. Forskrift 10. januar 2020 nr. 35 om midlertidig vern av Mosmyra naturreservat, Hole kommune, Viken.

6 FORVALTNING AV VERNEOMRÅDET

Fylkesmennene er forvaltningsmyndighet for Ramsarområder fordi de har internasjonal status, og nasjonalstaten har et særlig ansvar for at verneverdiene blir opprettholdt i samsvar med internasjonale mål og kriterier

Miljødirektoratet legger til grunn at Fylkesmannen vil være forvaltningsmyndighet for Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat, siden forslaget for Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat omfatter flere eksisterende verneområder med Ramsar-status.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet og viser til at de eksisterende verneområdene som skal innlemmes i Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat er anerkjent som internasjonalt viktige våtmarksområder, såkalte Ramsarområder. Som vist i kapittel 3.2 skal de nye verneområdene i forslaget her blant annet kompensere for det tapte arealet i Ramsarområdet Synneren naturreservat. Dersom Norge skal følge våre internasjonale forpliktelser vil derfor de nye verneområdene bli meldt inn som Ramsarområder. Dette innebærer at fylkesmannen bør være forvaltningsmyndighet.

I forbindelse med verneplan for Tyrifjorden ble det utarbeidet et utkast til forvaltningsplan. Dette arbeidet vil bli tatt opp igjen for arealene som omfattes av Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat etter vernevedtak.

7 HØRING AV VERNEFORSLAGET

I tillegg til berørte grunneiere, rettighetshavere, kommuner og fylkeskommunen, har følgende hatt planen til uttalelse:

Myndigheter og etater

Arbeids- og sosialdepartementet, Avinor AS, Bane NOR SF, Direktoratet for mineralforvaltning, Forsvarsbygg, Jernbanedirektoratet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, KS, Landbruksdirektoratet, Luftfartstilsynet, Norges Geologiske Undersøkelser, Norges vassdrags- og energidirektorat, Oljedirektoratet, Statens Vegvesen Region Sør, Telenor Servicesenter for nettutbygging.

Foreninger og næringsorganisasjoner

Den Norske Turistforening, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådernes Landsforbund, Natur og Ungdom, NHO Reiseliv, Norges Bondelag, Norges Fjellstyresamband, Norges Handikapforbund, Norges Idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norges Luftsportsforbund, Norges Miljøvernforbund, Norges Naturvernforbund, Norges Orienteringsforbund, Norges skogeierforbund, Norsk Biologforening, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norsk Botanisk Forening, Norsk Industri, Norsk Organisasjon for Terrensykling, Norsk Orkideforening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Sau og Geit, Norsk Zoologisk Forening, Norskog, Buskerud Bonde- og Småbrukarlag, Buskerud Bondelag, Buskerud botaniske forening, Buskerud Natur og Ungdom, Buskerud Orienteringskrets, Buskerud Sau og Geit, Buskerud Skikrets, Forum for natur og friluftsliv – Buskerud, Naturvernforbundet i Buskerud, NOF Buskerud, Norges Jeger- og Fiskerforbund Buskerud, Viken Skog, MiljøRett §112, Banevokterne, E16-Ringeriksbanen grunneierlag.

Bedrifter og andre

Norges Televisjon, Glitre Energi AS, Ringeriks-Kraft Nett AS, John Myrvang AS, Fossen Utvikling, Helgelandsmoen Næringspark AS. Et par privatpersoner har også avgitt uttalelse.

Vitenskapelige institusjoner

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Norsk institutt for bioøkonomi, Norsk institutt for naturforskning, NTNU Fakultetet for naturvitenskap og teknologi, NTNU Ringve botaniske have, NTNU Vitenskapsmuseet.

Hole kommune bemerker at forslaget til grenseendring av Synneren naturreservat er en naturlig følge av reguleringsplan for Ringeriksbanen og E16, da dette omhandler arealer som bygges ned. Forslag til verneplan er redusert i arealomfang i forhold til det som lå inne da det ble meldt oppstart av verneprosessen. Verneplan alene er ikke til hinder for en videre næringsutvikling på Helgelandsmoen. Hole kommune mener at arbeidet med verneprosessen ikke må hindre fremdriften av Ringeriksbanen og ny E16. Kommunestyret hadde følgende tilleggsmerknad: "*Hole kommune ber om en nærmere dialog med Fylkesmannen om foreslåtte verneområder Helgelandsmoen og Domholtevja N for å ivareta både verne- og næringsinteresser i områder. Det foreslåtte verneområdet nord for Domholtevja er et potensielt framtidig næringsområde på Helgelandsmoen. Kommunen ber om at dette området tas ut av planen og at det vurderes et verneområde vest for tjernet i stedet*".

Ringerike kommune tok forslag om grenseendring for Synneren naturreservat og verneforslag for økologisk kompensasjon Ringeriksbanen og E16 til orientering, registrerte at fulldyrket mark ikke lenger er en del av verneforslaget, noe som er i tråd med kommunestyrets tidligere vedtak, og kan ikke se at noen av de foreslåtte arealer hindrer ønsket utvikling i kommunen. Kommunen bemerker at verneplanen ikke må komme i konflikt med fremtidig sykkelvei langs Busundveien.

Daværende Buskerud fylkeskommune, fylkestinget støttet at økologisk kompensasjon er et positivt virkemiddel for å hindre netto tap av naturmangfold som følge av utbyggingstiltak. Fylkestinget mener det er uheldig at det er så stor forskjell i foreslått kompensasjonsareal i Fylkesmannens verneforslag og det arealet som foreslås i fellesprosjektets egen plan for økologisk kompensasjon. Fylkestinget forutsetter at Klima- og miljødepartementet samordner verneprosessen med fastsettelse av statlig arealplan med Kommunal- og moderniseringsdepartementet og at verneprosessen ikke hindrer fremdrift av Ringeriksbanen og E16.

8 MERKNADER TIL VERNEFORSLAGET

Forslag om vern av Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat var på høring i 2011 som del av verneplan for Tyrifjorden. Hele det foreslåtte verneområdet var på ny høring i 2018, inkludert det samme som ble hørt i 2011. Høringsparter hadde derfor anledning til å komme med merknader til alle sider ved saken i 2018 og det er disse som er gjengitt og kommentert under.

8.1 Generelle merknader

Fremdriften og rekkefølgen av plan- og verneprosessen er kommentert av flere høringsinstanser. Noen påpeker at verneplanen ikke må forsinke reguleringsplanen og dersom det er fare for det, så bør verneplanen utsettes til etter reguleringsplanen er vedtatt. Andre er kritiske til at prosessen går for raskt og i feil rekkefølge, og at dermed muligheten for å få til bedre løsninger blir innskrenket pga. det stramme tidsskjemaet. Sabima kommenterer at de opplever samtidigheten i plan- og verneprosessen samt ulike ansvarlige myndigheter som et hinder for god medvirkning fra høringsinstansene.

Fylkesmannen har fått i oppdrag fra Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet å utarbeide verneplan parallelt med reguleringsplanen. Bakgrunnen for dette er at sentrale myndigheter skal få anledning til å se og evt. tilpasse de to planene i sammenheng og vurdere verneplanen opp mot kompensasjonsbehovet. På grunn av trasevalget er det også behov for en grenseendring av Synneren naturreservat. Grenseendringen av Synneren naturreservat vil mest sannsynlig bli vedtatt sammen med vedtak av kompensasjonsarealene og det tidligere foreslåtte naturreservatet Nordre Tyrifjorden og Storelva.

Miljødirektoratet slutter seg til Fylkesmannen.

Klima- og miljødepartementet viser til at reguleringsplan for E16 og Ringeriksbanen vil komme i konflikt med det eksisterende vernet i Synneren naturreservat. Departementet mener derfor grenseendringen i Synneren bør skje senest samtidig med stadfestelse av den statlige reguleringsplanen. Siden verneplanforslaget blant annet skal kompensere for tapte naturverdier og verneområder ved utbyggingen, bør hele planen vedtas samtidig med grenseendringen i Synneren.

8.2 Merknader om økologisk kompensasjon

8.2.1 Hva vil skje med verneplanen dersom Ringeriksbanen/ E16 tross vedtatt reguleringsplan ikke blir bygd?

Dette spørsmål kom fra flere i høringen. De forventer i så fall at vernet av kompensasjonsarealene oppheves.

Fylkesmannen mener verneplanen for økologisk kompensasjon er direkte koblet til gjennomføringen av utbyggingstiltaket, og vernet er en konsekvens av utbyggingen. En eventuell oppheving av vernevedtak og reversering av grenseendring for Synneren naturreservat må skje ved ny kongelig resolusjon. Fylkesmannen mener at vernet må oppheves hvis vei og bane ikke blir bygd.

Miljødirektoratet legger til grunn at spørsmål om reversering av verneplanen hvis vei og jernbane ikke blir bygget, må vurderes av departementet. Miljødirektoratet viser til at Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat var tilrådd vernet som en del av verneplan for Tyrifjorden, og at det i så fall bør skilles mellom arealene som inngikk her og kompensasjonsarealene.

Klima- og miljødepartementet viser til vedtak i Nasjonal transportplan 2018-2029 (Meld.St. 33 (2016-2017) side 11. Departementet legger til grunn at verneplanen med kompensasjonsareal er påkrevet på grunn av den statlige reguleringsplanen som vil bli fastsatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Klima- og miljødepartementet finner det lite sannsynlig at E16 og Ringeriksbanen ikke blir bygget. I så fall vil man måtte endre/oppheve den statlige planen før en vurderer hva som skal skje med areal som er vernet til kompensasjon. Dersom dette medfører endring av vernet, vil det skje gjennom en ny kongelig resolusjon.

8.2.2 Økologisk kompensasjon og sammenhengen med den tidligere verneplanen for Tyrifjorden,

Noen høringsparter mener arealer fra verneplanen for Tyrifjorden bør kunne brukes som kompensasjon.

Fylkesmannen viser til at verneplan for Tyrifjorden, som var på høring i 2011, skulle styrke vernet av våtmark og sikre de viktigste forekomstene av sjøfugl i Tyrifjorden. Arbeidet med økologisk kompensasjon forutsetter at man må finne nye tiltak eller areal som en reell erstatning for tapte verdier, ikke arealer som allerede er klare for vern. Dette er et viktig prinsipp for økologisk kompensasjon.

Miljødirektoratet slutter seg til Fylkesmannen.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet og viser til at de øvrige områdene i verneplan for Tyrifjorden ble vernet 22. juni 2018. Området foreslått vernet som Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat i denne verneplanen ble satt på vent fordi det kom i konflikt med utbyggingen av E16 Ringeriksbanen, ikke fordi det skulle være en økologisk kompensasjon for samme utbygging.

8.2.3 *Avgrensing (hva og hvor det bør kompenseres) og omfang (forholdstall og sammensetning)*

Mange i høringen viser til at dette er et pilotprosjekt og at verktøyet dermed bør tas i bruk med forsiktighet. Fellesprosjektet Ringeriksbanen/ E16 og Jernbanedirektoratet viser til at det ikke finnes nasjonale rammer for økologisk kompensasjon. Mange etterspør at arbeidet med økologisk kompensasjon evalueres grundig før det evt. settes krav og standarder for fremtidige utbyggingsprosjekter. Flere har spørsmål om forskjellen mellom Fellesprosjektets og Fylkesmannens vurdering av kompensasjonsbehovet. Flere mener at omfanget av kartlegging og kompensasjonsprosjektet er for stort i forhold til det faktiske tapet av vernet areal. Andre uttrykker at forholdstallene 1:5 og 1:3 er for lite til å gi en tilstrekkelig kompensasjon siden det ikke vernes som et nytt, stort areal, og fordi arealene ligger nær tiltaket i et fragmentert landskap. Noen peker på at Fylkesmannens verneforslag ikke vil kunne innfri målet om ingen-netto-tap som satt fra Klima- og miljødepartementet. Dette fordi det er for lite eller 'feil type' areal tilgjengelig i forhold til det vurderte kompensasjonsbehovet.

Fylkesmannen viser til at arbeidet har oppdraget fra Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet som fundament. Innenfor rammene av oppdraget og de generelle retningslinjene for økologisk kompensasjon har Fylkesmannen utarbeidet høringsutkastet. Tilråding vil ved vedtak ses i sammenheng med reguleringsplanen for vei/bane. Når det gjelder evaluering, mener Fylkesmannen at det prinsipielle og konkrete i denne prosessen må evalueres grundig. Ikke minst bør oppnåelsen av de økologiske målsetningene med kompensasjonen overvåkes og evalueres over et lengre tidsrom.

Fylkesmannen har vurdert kompensasjonsbehovet som betydelig større enn det tiltakshaver mener er nødvendig for å oppnå samme målet. Årsaken til det ligger i all hovedsak i vektingen av tiltakets negative konsekvenser på økosystemet og landskapet langs traseen i Kroksund og på Storelvas elveslette. Fylkesmannen har forholdt seg til plandokumentene, konsekvensutredningen og kompensasjonsplanen for det planlagte tiltaket. I tiltakshavers kompensasjonsplan foreslås en del avbøtende og kompenserende tiltak, men Fylkesmannen mener at disse foreløpig er for lite konkrete. I tillegg vil det gjenstå et betydelig kompensasjonsbehov som ikke kan møtes med tiltak. Fylkesmannen anser valg av alternativ B med fylling på Mælingen som et mye dårligere valg for naturmiljøet og som dermed vil kreve ekstra kompensasjon sammenlignet med alternativ A. Det er fortsatt usikkerheter knyttet til valg av løsninger og konsekvenser av anlegget. Førvar-prinsippet jfr. naturmangfoldloven § 9 må derfor legges til grunn ved vurdering av kompensasjonsbehovet.

Verneforslaget baserer seg på kartleggingsprosessen fra Fellesprosjektet og Fylkesmannens vurdering av kompensasjonsbehovet på bakgrunn av føringer i brev fra Klima- og miljødepartementet og konsekvensutredningen. De store negative konsekvensene for naturmiljøet tilsier at også kompensasjonen må være betydelig. Hvilke naturverdier og hvilke forholdstall som skal legges til grunn er gitt av Klima- og miljødepartementet. Departementet har også lagt til grunn at det skal kompenseres for landskapsøkologiske konsekvenser, og konsekvensutredningen er tydelig på at disse er betydelige. Fylkesmannen bruker samme tilnærming til landskapsøkologi

som Fellesprosjektet i konsekvensutredningen, men ikke begrenset til vernet og foreslått vernet areal. Dette mener vi er i tråd med departementets oppdrag. De landskapsøkologiske konsekvenser foreslås kompensert med en faktor 1:1 (for Kroksund og alternativ A på Mælingen) eller 1: 1,5 (for alternativ B på Mælingen).

Basert på konsekvensutredningen, Fellesprosjektets kompensasjonsplan og føringene for økologisk kompensasjon har Fylkesmannen vurdert kompensasjonsbehovet å være mellom cirka 1100 dekar og 1500 dekar (avhengig av utfyllingen i Kroksund og hvilket krysningalternativ som velges for Mælingen). Fylkesmannens tilråding omfatter 766 dekar av forskjellige typer natur i nærheten av tiltaket og våtmark. Arealene oppfyller kravet til naturreservat i naturmangfoldloven, enten ved at de i dag har tilstrekkelige verdier eller at de kan få det ved restaureringstiltak. Metoden åpner for at dersom et tap ikke kan erstattes med lik natur, kan andre verdifulle typer natur inkluderes. I så fall bør kompensasjonsfaktoren øke. I dette konkrete tilfellet er cirka 200 dekar av de foreslåtte arealene våtmark, resten er naturtyper i tilknytning til våtmark, som f.eks. de verdifulle skrentene langs Synneren naturreservat og Storelva.

Dersom reguleringsplanen vedtas med størst mulig utfylling i Kroksund og krysning av Mælingen med fylling, vil vernearealene samt restaurering og andre tiltak ikke kunne oppnå målet om 'ingen netto tap'. Ved valg av alternativ A med lang bro for krysning av Mælingen og en redusert fylling i Kroksund vil måloppnåelse likevel kunne være mulig ut ifra en hovedsakelig arealbasert tilnærming. En mer konkret kompensasjonsplan med delmål og indikatorer for overvåking vil kunne gi nærmere svar på måloppnåelsen på sikt.

Dersom det konkluderes med at det er behov for mer areal til kompensasjon for Ringeriksbanen og E16, anbefaler Fylkesmannen at en ser på andre areal enn de som allerede har blitt vurdert og er tatt ut av verneplanen.

Miljødirektoratet stiller seg bak Fylkesmannens vurderinger.

Klima- og miljødepartementet viser til at føringer for avgrensning og omfang av den økologiske kompensasjonen i stor grad var gitt av departementet i forkant av Fylkesmannens arbeid med verneplanen. Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

8.2.4 Kalkskogarealene som var foreslått vernet og forholdet til frivillig vern av skog

En del høringsinstanser stiller seg uforstående til omfanget og beliggenhet av kalkskogarealene som var foreslått i høringen av verneplanen.

I høringsrunden har det også kommet sterk kritikk mot at en verneplan som i hovedsak skal kompensere for tap av våtmarksverdier, omfatter så mange andre naturtyper, spesielt skog. Spesielt Norges Skogeierforbund og Viken skog protesterte mot myndighetsstyrt vern av skog. De mente dette er i strid med ordningen om frivillig skogvern som har vært den eneste måten å verne privateid skog siden 2008. De viser til at det med tidlig involvering av skogeierorganisasjonene mest sannsynligvis hadde vært mulig å oppfylle kompensasjonsbehovet for våtmarkstilknyttet skog og kalkskog gjennom frivillige ordninger. De forventer at Loreåsen og Bergerhaugen tas ut av verneplanen og at skognæringen får mulighet til å fremme et alternativ gjennom frivillig vern. Viken Skog jobber allerede med dette.

Fylkesmannen vurderer at utbyggingsprosjektet vil ødelegge verdifull kalkskog ved Kjellerberget, og naturtypen er omfattet av de verdiene som det skal kompenseres for, jfr. Klima- og miljødepartementet. Det er ifølge plandokumentene antatt at cirka 5 dekar kalkskog vil

ødelegges permanent, og med en kompensasjonsfaktor på 1:3 vil dette utløse et vernebehov av cirka 15 dekar kalkskog. I høringsforslaget lå det to kalkskoger: Bergerhaugen (60 dekar) og Loreåsen (147 dekar). At det er mye kalkskog med i verneforslaget har flere grunner. For det første regnet man i begynnelsen med mer omfattende inngrep i kalkskog langs traseen og dermed større kompensasjonsbehov. Gjennom planarbeidet har disse inngrepene blitt vesentlig redusert. For det andre er erfaringen at et verneområde må ha en viss størrelse for å unngå uheldige kanteffekter og sikre naturverdiene på sikt. Det gjelder spesielt saktevoksende naturtyper som kalkskog. Behovet er større jo mer isolert naturtypen er, og jo flere påvirkningsfaktorer også utenfor vernegrensen den er utsatt for. De foreslåtte kalkskogarealene har dessuten en nær og naturlig tilknytning til våtmarkssystemet: Bergerhaugen gjennom sin nærhet og delvis grense mot Lamyra naturreservat, og Loreåsen som grenser direkte til Steinsvika naturreservat og Steinsfjorden biotopvernområde. Begge vil dermed utover sin verdi som direkte erstatning for kalkskog, være et godt bidrag til kompensasjon i et landskapsøkologisk perspektiv. Fylkesmannen har forståelse for merknadene knyttet til verneprosess for skog og er opptatt av at ikke ordningen med frivillig vern som arbeidsform skal undergraves. Fylkesmannen har imidlertid ikke oppfattet dette som en vanlig verneplan, men som en erstatning for verdifull natur som går tapt pga. samferdselsprosjektet. Fylkesmannens har fått i oppdrag å gjennomføre en tradisjonell verneplanprosess. Hvordan skog skal inngå i økologiske kompensasjonsprosesser er et prinsipielt spørsmål som må løses på overordnet nivå. Det har vært et møte mellom Norges Skogeierforbund og Klima- og miljødepartementet, og det pågår en avklaringsprosess. Derfor har Klima- og miljødepartementet bedt Fylkesmannen om å stille videre arbeid med Loreåsen i bero mot at Skogeierforbundet iverksetter et arbeid lokalt for å finne tilsvarende arealer gjennom frivillig vern. I og med at kalkskog er med i kravet for økologisk kompensasjon (føringene fra Klima- og miljødepartementet), kan ikke Fylkesmannen ta ut all kalkskog. Fylkesmannen tilrår derfor vern av Bergerhaugen som kompensasjon for kalkskog som går tapt. De vil understreke at selv om Loreåsen ikke tilrås, vil kompensasjonsbehovet for landskapsøkologi bestå, og det bør dekkes gjennom vern av relevante arealer/naturtyper. Fylkesmannen ser positivt på at Viken Skog vil bidra med aktuelle erstatningsareal og vil vurdere tilbud som kommer og evt. sørge for en rask saksbehandling.

Miljødirektoratet viser til at bakgrunnen for denne vernesaken er spesiell, og at den ikke inngår som en del av skogvernet. Klima- og miljødepartementet har gitt direktoratet og Fylkesmannen i oppdrag å gjennomføre en prosess som skal kompensere for tap av naturverdier som følge av et stort infrastrukturprosjekt, der bl.a. også kalkskog inngår. Det ble i juni 2018 avholdt møte mellom KLD og Norges Skogeierforbund for å drøfte saken og prinsippene i den. I etterkant av dette møtet har KLD gitt beskjed om at arbeidet med det ene aktuelle området skulle stilles i bero (Loreåsen), og at det ble jobbet med et forslag om frivillig vern av den samme type natur i dette området.

Klima- og miljødepartementet viser til møter med Skogeierforbundet i juni og oktober 2018 om frivillig vern av områder til økologisk kompensasjon.

I etterkant av høring og tilråding fra Miljødirektoratet har Klima- og miljødepartementet mottatt innspill fra Norges Skogeierforbund der de ser positivt på at det ene området, Loreåsen, er tatt ut av forslaget, men de stiller seg fortsatt uforstående til behovet for å opprette et nytt reservat på Bergerhaugen. De finner ikke faglig grunnlag for å si at det er avgjørende at akkurat denne lokaliteten vernes for å dekke kompensasjonsbehovet, da det finnes mange lokaliteter knyttet til

kalkskog i området. Flere av disse er allerede i en frivillig vern-prosess og Skogeierforbundet mener at det bør vurderes om disse kan inngå som kompensasjonsareal i denne verneplanen.

Klima- og miljødepartementet verdsetter i stor grad det arbeidet Skogeierforbundet gjør i det ordinære skogvernarbeidet, ved å få fram tilbud om frivillig vern av privateid skog. Det er også grunnen til at Fylkesmannen ble bedt om å utelate det største kalkskogområdet Loreåsen (147 dekar) fra endelig tilråding, og at Skogeierforbundet skulle starte en frivillig vern prosess for denne eller tilsvarende kalkskogsområder i nærheten. Klima- og miljødepartementet viser til regjeringens overordnede prinsipper for statens holdning til økologisk kompensasjon, oversendt til Miljødirektoratet i april 2019. I disse prinsippene fastslås det at "*[E]ventuell økologisk kompensasjon for skog inngår ikke i det ordinære skogvernarbeidet, men slik kompensasjon skal være basert på prinsippene for frivillig vern etter forhandling med berørte private skogeiere. Dersom det viser seg at økologisk kompensasjon ikke lar seg ivareta gjennom prinsippene for frivillig skogvern, vurderes myndighetsbestemt verneprosess som en mulig løsning når prinsippene har virket i to år.* Departementet har på denne bakgrunn tatt ut Bergerhaugen av verneplanen. Samtidig er Skogeierforbundet oppfordret til å gå i en prosess med frivillig vern av området eller tilsvarende områder i samme region.

8.2.5 Naturverdier

Enkelte mener Fylkesmannens utvalg av kompensasjonsarealer er for ensidig naturfaglig begrunnet. Noen i stiller spørsmål ved naturverdien av de foreslåtte arealene. Andre uttalelser er kritiske til at en har verneforslag som ligger tett inntil traseen for vei og bane da disse vil bli negativt påvirket.

Fylkesmannen viser til at selv om det er samferdselsprosjektet som utløser arbeidet med verneplan for økologisk kompensasjon, er det en vanlig verneprosess som følges. Dette medfører at det naturfaglige grunnlaget gjennom høringsprosessene blir vurdert og evt. tilpasset i forhold til andre brukerinteresser. Alle kompensasjonsarealene som tilrås, tilfredsstiller forutsetningene for vern som naturreservat, jf. naturmangfoldloven § 37. Noen av arealene er egnet til å få verneverdier ved fri utvikling eller aktiv restaurering, som beskrevet i naturmangfoldloven § 37 annet ledd. Det planlegges restaurering eller nydanning av våtmark innenfor enkelte av de foreslåtte områdene.

Fylkesmannen mener at det i en region med så store og spesielle naturverdier er viktig å prøve å kompensere nær tiltaket, og med arealer som er så like som mulig det som går tapt. De er likevel enig i at arealer helt inntil vei/bane vil få redusert verdi som kompensasjonsareal.

Det har vært vanskelig å finne natur av nøyaktig samme type og med (potensial for å oppnå), den samme verdi som det som går tapt. Fylkesmannen mener likevel at våtmarkstilknyttede arealer som kantsoner og sammenbindingsområder kan fungere godt som kompensasjon for landskapsøkologi eller redusert habitatkvalitet. Dette kan bidra til variasjon og mangfold og øke områdets robusthet.

Noen grunneiere er kritiske til ytterligere vern i dette området siden store arealer allerede er vernet eller foreslått vernet. Det har også kommet innspill på at staten skal kompensere med bruk av statlig areal, ikke privat eiendom.

Miljødirektoratet stiller seg bak Fylkesmannens vurderinger.

Klima- og miljødepartementet viser til at områder som skal vernes som naturreservat må tilfredsstille forutsetningene for vern som naturreservat i naturmangfoldloven § 37 og derfor må

naturfaglige argumenter ligge til grunn for utvalget av kompensasjonsareal. Departementet slutter seg til Miljødirektoratet.

8.3 *Dyrket og dyrkbar mark, jordekanter og beiting*

Noen påpeker at vern inntil dyrka mark kan gi praktiske ulemper for jordbruket og redusert avling pga. skyggeeffekt.

Fylkesmannen viser til at i høringsforslaget var vernegrensa lagt i jordekanten flere steder, og at det var tatt inn noen punkt i verneforskriften for å redusere ulempene. Dette gjaldt generell tillatelse til å rydde kratt og greiner som vanskeliggjør rasjonell jordbruksdrift, og til å fjerne vegetasjon som er til sjenanse for jordbruket i en sone på 3 meter langs grensa mot dyrka mark. I løpet av høringsperioden ble de andre områdene i verneplan for Tyrifjorden vedtatt. Der er dette spørsmålet løst ved at vernegrensa er trukket 3 meter unna jordekanten. Fylkesmannen mener det er viktig både for berørte brukere og forvaltningen at vernebestemmelsene samordnes. Fylkesmannen tilrår derfor at vernegrensa i de foreslåtte verneområdene legges 3 meter fra jordekant, og at bestemmelsene om rydding av kratt og vegetasjon tas ut av forskriften. Justeringen innebærer en mindre reduksjon i arealet for flere av delområdene.

Miljødirektoratet mener at utsetting av saltsteiner har betydning for verneverdiene. Det åpnes derfor for å søke om dispensasjon etter § 7, spesifiserte dispensasjonsbestemmelser, for utsetting av saltstein. Det samme gjelder oppsetting av gjerder. Direktoratet stiller seg for øvrig bak Fylkesmannens vurderinger.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til direktoratet.

8.4 *Eventuell drift av framtidige funn av forekomster av mineralske ressurser*

Regjeringen er opptatt av å legge til rette for fremtidig vekst i mineralnæringen. Områdene som forslås vernet, kan inneholde mineralforekomster som kan gi grunnlag for fremtidig verdiskaping og næringsutvikling. Vern av de foreslåtte områdene utelukker ikke muligheten for eventuell utnyttelse av funn av betydelige mineralressurser dersom slik virksomhet kan skje på en miljømessig forsvarlig måte.

Dersom ny kunnskap i framtiden viser at det fins viktige forekomster av mineralske ressurser i verneområdene, må eventuell utdrift av disse forekomstene vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle ut fra den generelle dispensasjonsbestemmelsen i naturmangfoldloven § 48. Denne lyder: *"Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig."* Delområdene i dette verneområdet er generelt relativt små, noe som innebærer at avstanden mellom vernegrense og en eventuell påvist drivverdig mineralressurs ofte kan være relativt liten. Dette øker de tekniske mulighetene for at eventuell utdrift av mineralforekomster som pr. i dag ikke er kjent, kan foretas uten at tiltaket har vesentlig negativ virkning på naturkvalitetene i verneområdet. Dette kan for eksempel gjøres ved underjordisk drift med uttakssted utenfor verneområdet.

Det kan likevel ikke utelukkes at det kan være aktuelt å benytte dagdrift i verneområdet for å utvinne mineraler med et betydelig verdiskapingspotensial. Dersom underjordisk drift med uttakssted utenfor verneområdet ikke er mulig, vil eventuell utvinning av mineralforekomster ved

dagdrift måtte vurderes etter § 48 i naturmangfoldloven. Når tiltaket behandles etter denne generelle dispensasjonsbestemmelsen vil hensynet til vesentlige samfunnsinteresser bli vurdert og avveid opp mot verneinteressene.

8.5 *Friluftsliv, herunder bading og båtbruk*

Flere merknader omhandler bruk av områdene til rekreasjon og friluftsliv. Noen er redde for at badeplasser ikke skal kunne benyttes som før, andre at en ikke kan benytte fritidsbåter.

Fylkesmannen er positiv til at vernede områder brukes til rekreasjon og friluftsliv. Tilrådingen innebærer at vanlig friluftsliv og bading er generelt tillatt. Eksisterende stier og skiløyper vil bli avmerket i forvaltningsplan og vil være tillatt å rydde/vedlikeholde, men eventuell etablering av nye stier må ha tillatelse. Det vil være tillatt å vedlikeholde eksisterende tilrettelegging som badebrygge e.l., men ikke gjøre nye tekniske inngrep. Båtferdsel er tillatt, men gjennom verneplan for Tyrifjorden ble det foreslått å opprettholde forbudet mot ferdsel med motorbåt ved Karlsrudtangen og i kroksjøene Juveren og Synneren, samt i den nye kroksjøen rundt Froksøya.

Miljødirektoratet stiller seg bak Fylkesmannens vurderinger.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til direktoratet.

8.6 *Kiting, vindsurfing og lignende*

Det er enkelte merknader til forslaget om å ta inn forbud mot kiting og vindsurfing i forskriften for Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat. Et par innsendere mener kiting og vindsurfing bør være tillatt og at området ligger godt til rette for slik vannsport.

Fylkesmannen er positiv til at vernede områder brukes til rekreasjon og friluftsliv, og vanlig friluftsliv og bading er generelt tillatt. Vi har ikke oppfattet at slik vannsport har vært et stort problem for naturmiljøet i Tyrifjorden så langt. Bakgrunnen for forslaget var at i enkelte andre verneområder har slik aktivitet fått stort omfang og har kommet i konflikt med særlig fuglelivet. Det er både det visuelle, bråe bevegelser/ retningsendringer og selve farten som kan være svært forstyrrende for fuglelivet, og aktivitetene av denne typen er ikke egnet for detaljregulering som fartsgrenser, avstand osv. Fylkesmannen mener derfor at det bør unngås i de viktigste arealene for fugl. Det vil allikevel være store arealer i Tyrifjorden der slik vannsport kan utøves. Gjennom å ta dette punktet inn i forskriften nå, kan aktiviteten kanaliseres til arealer der konfliktene er mindre. Fylkesmannen anbefaler at forskriften beholdes slik som i høringsforslaget: «Kiting, vindsurfing og lignende aktiviteter er ikke tillatt.»

Miljødirektoratet stiller seg bak Fylkesmannens vurderinger.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til direktoratet.

8.7 *Avgrensing.*

Det kom en rekke kommentarer knyttet til de kompensasjonsarealene som ble foreslått inkludert i Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat. I Fylkesmannens tilråding til Miljødirektoratet ble det gjort mange justeringer for å imøtekomme landbruksinteresser og andre ønsker fra grunneierne.

Der vernegrensa går langs dyrka mark, ble grensa flyttet til 3 meter unna jordekanten. Dette er den eneste endringen i delområdene Helvetesmyra, Nordre Busund, Prestemoskrenten,

Sandbakken, Sandsetertjernet, Østre og vestre Mælingen. I de øvrige delområdene ble det gjort følgende endringer:

- Busund sandtak: 19 dekar tatt ut.
- Busundevja: 7,5 dekar lengst øst tatt ut.
- Helgelandsmoen: 48 dekar i vest tatt ut.
- Mosmyra: 12 dekar lengst vest tatt ut.

Hole kommune har blant annet bemerket at verneplan alene er ikke til hinder for en videre næringsutvikling på Helgelandsmoen. Kommunestyret bemerket at det foreslåtte verneområdet nord for Domholtevja er et potensielt framtidig næringsområde på Helgelandsmoen. Kommunen ber om at dette området tas ut av planen og at det vurderes et verneområde vest for tjernet i stedet. Grunneier i dette området hadde, sammen med Fossen Utvikling AS møte med Klima- og miljødepartementet 7.10.2019, der de presenterte sitt syn på saken og ønsker om alternativ bruk av områdene til næringsareal.

Fylkesmannen tilrår at området blir vernet som naturreservat med de endringer i verneforskrift som er omtalt over, og vernekart i tråd med forslag til grenseendring i Synneren og mindre justeringer i avgrensning av de øvrige delområder slik det er omtalt over.

Om delområdet Helgelandsmoen bemerker Fylkesmannen at dette området har konkrete biologiske verdier. Fordi det er så smalt vil disse verdiene trolig forsvinne dersom arealene på begge sider av Evja bebygges. Fylkesmannen ønsker ikke å redusere dette området ut over arealet i vest som trekkes ut pga. forsvarsinteresser.

Når det gjelder innspill fra Fossen Utvikling AS holder Fylkesmannen fast ved at de foreslåtte arealene har viktige naturverdier, både i seg selv (jf. kartleggingsrapporten) og fordi de ligger i tilknytning til tidligere foreslått verneområde. Vi har forståelse for grunneiers frustrasjon, men vil bemerke at vern av de omtalte områdene har liten konflikt i forhold til pågående bruk. Det vil imidlertid være i konflikt med grunneiers utbyggingsønsker/-planer. De arealene grunneier ønsker å tilby istedenfor høringsforslaget har Forsvaret sagt at de ikke kan godta vern på. Fossen eiendom har i møte med Fylkesmannen informert om at de vil ta kontakt med Forsvaret for å prøve å få til et bytte av areal. Dette gjelder arealer som har vært med i kartlegging og oppstartsmelding. Det finnes flere verdifulle arealer på Helgelandsmoen. Fylkesmannen kan være åpen for å vurdere andre arealer som har vært en del av verneplanen dersom det er avklart med Forsvaret, men stram tidsplan gjør muligheten begrenset. Fylkesmannen er klar over utfordringen med tidligere inngrep i dette området, men viser til at det likevel er registrert viktige naturverdier her. Det er trolig ikke nødvendig å fjerne alle dagens anlegg, men dette må avklares nærmere. På bakgrunn av det som nå er tilgjengelig for vern, vil Fylkesmannen tilrå vern av Domholtevja og Helgelandsmoen med en arealendring av Helgelandsmoen.

Miljødirektoratet slutter seg til Fylkesmannens forslag til verneform og avgrensning av verneområdet. Miljødirektoratet viser også til Fylkesmannens tilråding hvor Fylkesmannen har svart på spørsmålene vedrørende verneverdiene i området og begrunnelsen for verneforslaget. Det er gjort noen mindre justeringer i forskriften etter høring. Miljødirektoratet slutter seg til Fylkesmannens tilråding og tilrår vern av Nordre Tyrifjorden og Storelva som naturreservat.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet angående avgrensning. Departementet viser til at det i sluttbehandlingen i departementet er gjort en mindre grenseendring i det foreslåtte kompensasjonsarealet i Indre Synneren, fordi grunneier på

Mælingen ønsket å flytte på gårdsveien for å få en bedre arrondering av gjenværende landbruksområder, samt en bedre løsning for felles adkomst til eiendommene.

Når det gjelder arealet på Helgelandsmoen der grunneier ønsker næringsutvikling støtter departementet fylkesmannens vurdering og viser til at det er registrert viktige naturverdier på arealet, og at Domholtevja i seg selv er så smal at verdiene trolig vil forsvinne dersom arealene på begge sider bebygges. Klima- og miljødepartementet foreslår derfor å ikke å redusere dette området ut over arealet i vest som trekkes ut pga. forsvarsinteresser.

Klima- og miljødepartementet viser til at all ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner. Verneforskriften åpner for at båtferdsel er tillatt, med største tillatte hastighet for motorbåt inntil 100 m fra land satt til 5 knop. På Storelva er største tillatte hastighet 5 knop. Mer enn 100 m fra land i Nordfjorden er største tillatte hastighet 25 knop. I sone A avmerket på vernekartet er bruk av motorbåt bare tillatt for grunneier og andre med eksisterende brygge eller båtfeste. Ved Karlsrudtangen er gjennomfart med båt på Sogna tillatt. Korteste vei skal benyttes, og største tillatte hastighet er 5 knop. Av hensyn til hekkende våtmarksfugl er all ferdsel på ytre Sandtangøyene og i en sone på 50 m rundt øyene, avmerket på vernekartet som sone B, forbudt i perioden fra og med 15. april til og med 31. juli.

Klima- og miljødepartementet tilrår opprettelse av Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat i samsvar med vedlagte kart og verneforskrift.

9 ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

9.1 Samfunnsøkonomiske konsekvenser

Klima- og miljødepartementet viser til at det i verneplanprosessen ikke er avdekket vesentlige negative samfunnsmessige konsekvenser av verneforslaget. Verneforslaget er justert på visse punkter for å imøtekomme og ta hensyn til ulike interesser. Departementet mener at verneforslaget slik det nå foreligger har små negative konsekvenser. Samlet sett vurderer departementet det slik at de samfunnsøkonomiske konsekvensene av vernet vil være positive på sikt. Forslaget vil sikre natur som ikke har en synlig pengeverdi, men som tillegges stor verdi politisk og i opinionen.

9.2 Offentlige kostnader

De offentlige kostnadene ved opprettelse av naturreservater er knyttet til eventuelle erstatningsutbetalinger, og til forvaltning og drift. Erstatning som følge av opprettelse av verneområdet blir regulert av bestemmelsene i naturmangfoldloven §§ 50 og 51. Her fremgår det at grunneiere og rettighetshavere har krav på erstatning når et vernevedtak medfører økonomisk tap som følge av at eksisterende bruk blir vanskeliggjort. Utbetaling av eventuelle erstatninger vil følge prosedyrer i samsvar med reglene i naturmangfoldloven.

For de arealene som lå inne i Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat slik det var foreslått i Direktoratet for naturforvaltnings forslag til verneplan for Tyrifjorden fra 2011 (10 482 dekar), vil kostnader knyttet til eventuelle erstatningsutbetalinger, kostnader til erstatningsprosessen og kostnader knyttet til grensemerking og skilting av naturreservatene, dekkes innenfor bevilgningen og tilsagnsfullmakten under kapittel 1420 post 33. Opprettelse av verneområdene innebærer også utgifter til arbeid hos forvaltningsmyndighetene, utarbeidelse av forvaltningsplan, oppsyn og ulike forvaltningstiltak. Den årlige budsjettmessige oppfølgingen av dette vil være avhengig av den økonomiske utviklingen og budsjettsituasjonen.

For arealene som er kompensasjon for tapte naturverdier som følge av utbygging av E16 og Ringeriksbanen (709 dekar), er det tiltakshaverne, altså BaneNor og Statens vegvesen, som skal dekke eventuelle utgifter til erstatning. I flere av kompensasjonsområdene er det behov for restaurering. Det er en forutsetning at tiltakshaver, som er BaneNor og Statens vegvesen, utarbeider en konkret plan for restaurering av disse områdene i samarbeid med Fylkesmannen for å oppfylle kravene til kompensasjon. Et utkast til en slik plan skal foreligge når vernevedtaket gjøres, jfr nml § 37. Dette er tiltak som skal bekostes av tiltakshaver. Der man må regne med kontinuerlige skjøtselstiltak for å opprettholde verneverdiene må tiltakshaver også utarbeide en skjøtelsesplan i samarbeid med forvaltningsmyndigheten. Kostnadene ved restaurering og andre kompensasjonstiltak i seg selv og nødvendig planlegging og utredningene som må ligge til grunn for dem, bæres av tiltakshaverne.

9.3 Privatøkonomiske kostnader

Eventuelle tapte inntekter for privatpersoner som følge av at igangværende bruk ikke kan fortsette, erstattes etter bestemmelsene i naturmangfoldloven. I løpet av verneplanprosessen er det gjort en rekke endringer og tilpasninger, blant annet er all dyrka mark og skogområdene Loreåsen og Bergerhaugen er tatt ut. Verneplanforslaget slik det nå foreligger i liten grad vil føre til slike private kostnader knyttet til igangværende bruk.

9.4 Administrative konsekvenser

Etablering av naturreservatet med Fylkesmannen som forvaltningsmyndighet innebærer noe økt arbeidsmengde hos Fylkesmannen, spesielt i starten. Utgiftene til dette dekkes innenfor Fylkesmannens til enhver tid gjeldende budsjetttramme. Prosesskostnader knyttet til innmelding av nye områder og endringene i grensene for de eksisterende Ramsarområdene til Ramsarkonvensjonen, dekkes innenfor Miljødirektoratets budsjett kapittel 1420 post 01.

Klima- og miljødepartementet

t i l r å r:

Forskrift om vern av Nordre Tyrifjorden og Storelva naturreservat i Ringerike og Hole kommuner i samsvar med vedlagte forslag (vedlegg 1).